

Megjelenik a Társalkodóval minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetheti helyben a szerkesztő's kiadó tulajdonosnál ur. utca 453dik sz. alatti Trattner-Károlyi ház első emeletében, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy külföldi tartományokba kívántató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történetik a megrendelés. Az Ertesítőben mindenféle hirdetésny főlvetetik's pontosan és jutányosan közöltek.

Aprilelején kezdődött 1/2 évi példányokkal borítéktalanul 2 f. 40, postán 3 fr. 30kr. szolgálhat a' szerk

FOGLALAT. Magyar- és Erdélyország. Kinevezések; Széchenyi (gőzös) szétpattant gr. Széchenyi Istvánról; Takarékpénztárak és ápoló-intézet V. Újirány az agitatio terén. Személyes és képviselői szavazat Turócmezeyi község és Budapesti napló. Pestmezei új tisztviselő kar névső a. Anglia (Maynooth-bilit ellenző's pártoló nyilatkozások; Macaulay e' tárgya vonatkozó beszéde; a 2odszi főlolvastatás nagy többséggel elhatározat.) Franciaország (Büntetői rendszer néger rabzolgák vétségéi iránt; kérelmezések Páris erősségeinek fölgyverése ellen; vádper e' járás a' nemzeti őrség kérelmező tagjai ellen.)

Magyar- és Erdélyország.

Ú. es. 's ap. kir. Föls. baró Bedekovich Lajos alkanczellárt és Szerencsy István kir. személynőköt a' megyei kormányzattól, mellyel eddig fölrüházva voltak, saját kérelmökre fölmentvén, gróf Pejacsevich Pétert Körösmegyének. F. aschó József eddig váltófeltevényeszeki ülnököt, Aradmegyének főisp. helyettesévé kinevezni; továbbá Hertelendy Ignácot Torontálmegye kormányzatótól fölmentvén, e' megye főisp. helyettesévé Gyertyánffy Dávid első alispánt kinevezni, nemkülömben Somogy megye' főispánjává a' lemondó Mérey Sándor helyébe Czindery Lászlót, 's Abauj megye főisp. helyettesévé Vitéz János első alispánt, továbbá a' nyitrai székeskáptalanban megürült kanonokságokra Vagyon István trencsenyi és Turcsányi József üregi plebánost; a' nagyváradi görög-kath. káptalanban megürült kanonokságra Papp-Szilágyi József püspöki titkánkot 's végre a' csanádi káptalanban megürült tisztb. kanonokságra Horváth Mihály apátfalvi plebánost méltóztatott kegyelm. kinevezni.

Széchenyi szétpattant!

Folyó hó 5kénkora reggel azon borzasztó hírral ébresztetem álambul fel, hogy, „Széchenyi“ katalana Gönyönél szétpattant 's nem tudhatni még: hány — de alkalmasint sok — ember veszté éltét, 's még több sebesült sulyosan könnyebben.“ Gyorsposta hozta, fővonalakkal oda vetve, minden részlet nélkül ez iszonyú hírt.

Sokat láttam, sokat tapasztaltam, sok szerencsétlenségnek voltam tanuja, de alig érzettem egy alkalommal véretem oly fagyosan összezsugorodni, mint ezen gyászneset hallottán.

Hogy éppen azonhajó által tört ketté ama bátorsági szeplőtlen szüzeség, mellyel szinte egy nagyobb számú gőz-flotillát bíró társaság sem büszkélkedhetik, 's mellyet mi 14 év leforgása alatt 32 hajónk mellett meg tudánk őrizni, ez is fájts kissé ugyan, megvallom, mert kire nézve lehet közönyös, kivált ha valami ügyért fáradozt, szerencsétlenségi czéggérré látni kitűzve nevét?

E' kis hiúsági érzetet azonban, mert hány nálamnál százszorta derekabb ember járt így — könnyen elfojtám. Ámde annál erősebben sebzé keblemet az eset maga.

„Mi szegény, mindenben hátramaradt magyarok“ — így rebegtem magamban — „hányszor tapasztaltuk 's hányszor tapasztaljuk, hogy sokszor egy pusztá véletlen is fagyos vizet önt legnagyobb szorgalommal ápolts kis növényeinkre.“ És kimondhatatlan keserű érzések közé süllyedt kedélyem.

„Miért nem szólított engem inkább a' sors, mintsem hogy, tudja az ég, hány ember veszté éltét, 's így hány család veszté el gyám-kezetét azon hajó elpusztulta által, mellyet — és bizony nem kértem, nem kívántam, 's ha magam eszközlöm, derekabnak adok életet — nevemre keresztelének. Egy tért volna vissza így a' nagy mindenségbe, kinek családját nem nyomandá inség, midőn a' kiszakított nagyobb szám tán kimondhatatlan nyomor- és epedésnek lesz kuttje.“

„Csak éppen most kezd fejlődni a' majd 14 évvel ezelőtt születlett és számtalan nehézség közt kissé nagyobb életre csak most viruló vállalat. — Essem én ki, a' kire szükség többé nincs, sőt essék az igazgatóságul, a' hajósnépül ki a' legkitünőbb, a' dologra nézve mindegy; mert lesz helyette más. De a' közönség bizodalmat vesztetni, a' vállalat eddig olly szentül megőrzött hitelét megtörve látni, ez életbevágó.“

„Mikor fog most Tiszánk és mikor honunk egyéb folyóji gőzösekkel elláttatni, miután csökkent, megrendült azon hitel, mellyel eddigelé a' legfélénekbb is teljes bizodalommal ült gőzösinke?“

Igy okoskodám magamban, midőn — lábaimról azért még le nem veretve, de éppen ellenkezőleg, mennyire lehet, mindent helyreállítási vágygyal, számtalan hír, beszéd, költemény és pletyka közt, melylyektől zugtak füleim — a' gönyői gőzhajó-agensnek a' pestihez folyó hó 5kén irt levelében e' sorokat olvasám:

Gönyő máj. 5. 1845. Gyorsposta által küldött rövid tudósítasom folytában értesitem önt, hogy egy fűtő már megholt, kettő pedig haldoklik. — Kissé jobban van a' két mozgonyár (Maschinist), noha ök is erősen megsérültek. Mindnyájok közt leginkább remélhetni Buchsler megmentetését. — Szerencsére az első helyi utasok éppen a' kabinban voltak ebédnél; csak egy a' tüzelő-fa közelében állott ur vetteté a' Dunába, fíja azonban, ki szinte a' hajón volt, utána ugorván, szerencsésen kiszabadítá. — Egy katonatiszt nyakszirtén sérült meg, több innen beszakított utas különféle könnyebb sebet kapott esavarak 'st. eff. által. — A' katlan fele a' Dunába repült; az egész gőzmogony szét van rombolva. — Minthogy még több sapkát fogtak ki a' vízből, sokan azt hiszik, több utas esett a' Dunába; e' hiedelem azonban mind- eddig nem bizonyult, mert lehetetlen vala össze- hozni áttekintés végett az utasokat.“

„Ez is elég; de hála! hogy nem több,“ így kiálték fel, vigasztalódva némileg, az egekbe. Igen, vigasztalódva, mert ha ez eset első és utolsó — 's adja Isten, 's lesz gondunk, hogy az legyen — háladdal tartozunk a' kegyes gondviselésnek, miszerint aránylag olly olesó szerrel adá figyelmére az illetőknek, hogy az ebbeli gondnak, noha eddig sem hiányzott, tiszszereztetni kell.

Az elpattant hajón 160 utas volt, kik közül, mennyire tudva van eddig, egyetlenegy sem veszté életét vagy sérült fájdalmásban. Milly ritka szerencse! Ennyi kimélettél, ennyi udvariassággal — ha már pattannia kellett — eddigelé, legalább tudtomra még soha gőzös nem pattant. Ez Magyarországnak volt fentartva. A' szegény fűtőket és erőműveseket érte a' baj. Szerencsétlenek! Ámde hivatásukban veszték; 's miután senki nem kerülheti a' halált, ez tán, legalább az én gondolkozásom szerint, ki szinte hivatásomban szeretnék kimulni, némi vigasztalás, habár nem nagy is. — 'S aztán, ha történt hiba — mi, mennyire lehet, szigorin meg fog vizsgáltatni — az alkalmasint általok, de bizonyosan nem készakarva történt, 's így ök lettek áldozatává, 's most béke hamvaiknak hátramaradtakért pedig tegyen mindenki, mit tehet.

„Széchenyi“ erőművei és katalana Lüttichben Cockerill ház által készültek. — Az igazgatóságot igen menthetni, hogy az érintett házról rendelé a' hajó mozdító szereit. Mert a' feladat volt: 20 hüvelyk mélységre járó olly erejű gőzöst hozni létre, melly Zimony és Orsova közt nemcsak le, de fel is bírna evezni. És ez valóságos 'hic Rhodus, hic salta.' — A' kölni társaság 2 hajót tart, szinte Cockerill háztul és szintazon elv szerint alkotva, mint az elpusztult „Széchenyi“ volt. És e' két hajó, mint mondják, legsebesb az egész Rajnán. Biztosak-e, megválnak; e' legalább még most nem szivesen ülnék rájuk; később tán igen, majd mikor hivatáson végéhez közelebb állok. De Széchenyiben sem bíztam, mit meg is mondek bárkinek; olly igen könnyű, gyenge francia mintájú szer volt biz az egész — 's még sem bírt haladni! — hogy nekem sehogy sem tudott tetszeni, ki, mint mondják és igaz, nem tagadom, annyira vagyok az angol soliditásnak híve, bolondja.

A' katlan kellőleg megpróbáltatott a' bécsi Polytechnicum illetőji által; 's két olly erős nyomást (expansiot) állott minden szétpattanási jelenség nélkül ki, mint a' mennyi gőznyomásra vala számítva. Ugy hogy itt sem történt hiba.

„Mi okozta hát a' szerencsétlenséget, melly azonban nem fog mindig olly szerencsésen kiútni, mint ez egyszer? 'S mi adhat a' megremült közönségnek biztosságot ezentul, hogy illyes történni többé nem fog? Mert ha damoclesi kard-eset marad a' gőzha-

józás; akkor, tisztelet becsület, de 'hátfordítás' is.“ — Ezt kérdezhetné 's mondhatná most sok. Mire — de ez csak saját személyes nézetem — én így vagyok bátor felelni:

Ollyféle gőzös is, mint Széchenyi volt, *) tökéletesen biztos, ha olly kézben van az, melly tud vele bánni, 's egy pillanatig, de egy pillanatig sem hanyagolja el azt. — Miután azonban olly kéz, vagy inkább olly kéz tulajdonosa nem mindennapi tünemény, 's egy kis hibátul, egy kis feledékenységtől tételezni fel életet, százszorta magasb szerencsejárték, mint koczkán forgatni egész vagyont: illyféle hajóktul tájnj lenne a' szőke Dunát et C-o ezentul megkímélni. „Ich muß nicht von Allem haben,“ azt mondja az okos ember. — Ha nem haladunk is olly szaporán, 's néha — mert a' biztos gőzöny biz egy kissé nehéz, 's mélyebbre süllyeszti a' gőzöst — zátonyra jutunk is, bizony jobb ez, mintsem hogy Yankee-módra néha néha megperzselve, idétlenül és vajmi sebesen hasitnók a' levegőt. 'Sat cito si sat bene', ez legyen gőzhajóink körül is a' hiven követendő motto.

Tegyenek kísérleteket más nemzetek, melylyek népesebbek 's így könnyebben tehetnek katlan-próbálás végett „szabad ajánlközökre“ szert. — Mi pedig használjuk ezt; és egészen biztos gőzöny-systemát — mint volt Boulton & Watt-e, mellyet, még mikor kevesebb szakács főzte a' levest, néhány ügybaráttal én javasoltam — csak akkor cseréljünk fel jobbal, midőn ezt nemcsak képzeljük 's reméljük, de teljes bizonyossággal tudjuk is.

'S ha ez történnik — 's nem kétlem, fog ezentul történni — csak kevés idő alatt helyre álland azon bizodalom, melly a' dunai gőzhajózást eddig kísérte, 's ezen bizodalommal a' vágy is, honunk minden folyóit ellátni gőzösekkel minél előbb.

Gr. Széchenyi István.

Takarékpénztárak és ápoló-intézet V. Minden dolognak van egy bizonyos pontja, mellyben megállapodik; eljő az idő, mellyben csak annyit tesznek be a' takarékosak, mennyit mások abból ismét kivesszenek, ekkor már bizonyosra számíthatni, és így a' kamatokat alább szállíthatni, azonban olly föltéttel, hogy szép mennyiségű heverő pénz legyen a' tárbán 's annak fejében utalványok v. kötelező-levelek adasanak ki készpénz helyett forgandók és mivel épen annyi heverő pénz fog a' tárbán fekünni, a' utalványok tökéletesen födöztetve levén, minden pillanatban ezüsttel fölválthatók 's így hitelüket fen fogják tartani cursus nélkül is, mellyeket ben a' hazában elfogadni ki sem vonakszik, tudván bizonynyal, hogy a' pénztár az előmutatott kötelezvényt tüstint minden időzés 's levonás nélkül kifizeti. A' kamat-csökkenés pedig ekép megyen végbe:

Miután a' tőke jobbadán megállapodott, 's tegyük legyen ez a' fenirt 15 ezer lélekből álló sz. kir. városban 200,000f. A' részvényesek pénze 20000, de ebből 10000 hever, kamatoz pedig 100,00f. 20000ftól félévig kamat a' takarékosoknak nem fizettetéven teszen 4% félévre 4200f.

A' tőke . . . a=214200f.

*) Olly ismert és annyi hitellel bíró házat, mint Cockerill et Comp-é, nem szabad tökéletes bebizonyítás előtt gyanúval illetni. Meglehet tehát, hogy Széchenyinek gőzönyei is tökéletesen biztosak voltak. En azonban — ámde csak mint profanus — az illető moztató műszereket első pillanatra minden tekintetben olly nyomorultaknak találtam, hogy valóban nem ismertem Cockerill et Co. munkájára, mellyet sok alkalommal igazi kedvtöltéssel csudáltam. — Már valljon hanyatlott-e a' ház általjánosan, miután John Cockerill, ki egykor lelke vala, megholt; vagy e' ház Széchenyi gőzönyeire 'Magyarország' megajándékozása végett kivétel-kép tán kevesebb figyelemmel volt-e, mint közönségesen? Ezt nem tudom. De annyit tudok, hogy en illy eset után Cockerill nevét, hamás okból nem, minden esetre a' közönség megnyugtatósa végett, a' Dunáról minden időkre expungálnám.

1845.

főle finom rajzolóm angol és francia festék, esetek, kiállítás, árkezesbet kívánó, perzöldni kívánók, s. g. 9 óráig a' m. k. íleiben megjele- ddis a' szerző- tandó szerek péld- naponkint meg- ési föigazgatóság a' 23, 1845. 2-3

és.

uradalom ré- tartandó nyilvá- tkező hasznóv- -Váralja város- korolható szabad gyanott a' laportí szárszék, mézszá- n, és 4) a' várban vi november 1től tkező évre a' töb- rbe fognak adat- k az 1ső bérleti 2akra: 180 ft; a' pedig 12 ft pengó átvá — a' fen ki- árad-Velenczén ö ügyvédi hivatal ványos árverésre a' szerződési fel- thetők. Budán a- 2-3

nóstény birka ns nélkül eladandó. sággal. 4-4

meről érteve. Zab Kukorica 60-68 87-92 -- 50 -- -- -- 41 -- 61 46-50 60 78 42 41 -- -- 46-51 -- 72 38-40 62-65

100 fr. 137 fr. fr. . 149 1/2 ,, . 90 ,, . 110 3/4 ,, . 632 ,,

A' részvényesek 6% tel 20000 ft-ért kap-
nak évenként kamatul 1200f.
kezelési költség 1000f.
takarékosak 4% tes kamatja 8000f.

Évi kiadás k=10200f.

A' kölcsönvevők, sőt a' leszámítottak is (bár ezek szokás szerint magas kamatot fizetnek minden banknál) fizetnek 100tól 6% tet, leszen így a' pénztár állapotja 10 év múlva *)

$$K = \left(1 + \frac{0,06}{2}\right)^{2 \cdot 10} \left[214,200 - \frac{10200}{0,06}\right] + \frac{10200}{0,06} = 249,830f.02d.$$

A' részvényeseket kifizetve 20,000f. —

marad a' pénztárban 229,830f.02d.
takarékosak pénze 200,000f. —

A' pénztár tiszta haszna 29,830f.02d.

Ennyirül utalványt v. kötelezvényt adhatki a' pénztár, s mivel ugyanennyi pénz hever letéve a' pénztárban: az utalvány tökéletesen fődözve van. Hogy pedig az utalványokat jobban lehessen forgatni, azok 5, 10, 20, 100 és 500 frtos alakokban az előmutatóra (au porteur) fogalmaztathatnak. És ha a' pénztár egy bizonyos állapotban szaporítás nélkül magát fen kívánja tartani, a' kamatot e' képen kell csökkentenie:

A' takarékosak tőkéje 200,000f. —
A' pénztár nyeresége 29,830f.02d.

A' pénztár állapotja 229,830f.02d.

A' kezelés költségei évenként 1,600f. —
Most, már ha 4% re veszszük a' takarékosak kamatját, akkor leend a' kölcsönvevők kamatja **)

$$\epsilon = \frac{20000 \cdot 0,04 + 1600}{200000} = 0,048 = 4\frac{8}{10}\%$$

azaz a' kölcsönvevők kamatja lehet, midőn már a' részvényesek kifizettették: $\epsilon = 4\frac{8}{10}\%$, s ezzel a' pénztár magát folyton főtartani képes; mivel a' mennyi pénz bejő a' kamatra kiadott tőkéből, épen annyi megyen ki a' takarékosoknak kamatul, és a' kezelőknek fizetésül évenként. Ha pedig keveselné 10. évben tőkéjét az intézet, és még 10 évig kívánna kamat-csökkenés nélkül szaporítani azt, akkor értéke lesz:

$$\text{részvényesekkel} = \left(1 + \frac{0,06}{2}\right)^{20 \cdot 2} \left[214200 - \frac{10200}{0,06}\right] + \frac{10200}{0,06} = 284181f. 73d.$$

$$\text{részvényesek nélkül} = \left(1 + \frac{0,06}{2}\right)^{40} \left[214200 - \frac{9000}{0,06}\right] + \frac{9000}{0,06} = 359422f. 33d.$$

különbség = 75240f. 60d.

a' pénztár alaptőkéje pedig részvényesekkel 284181 ft 73p. — (214200 + 20000) = 59981 ft 73p. részvényesek nélkül 359422 ft 33 p. — 214200 = 14522 ft 33 p.

Ebből látszik, minő nagy mennyiség vesz el a' részvények által a' takaréktár azon szükséges alapjából, mely a' polgárok fölegéllésire volna fordítandó, ezt a' részvényesek magas kamataik és osztalékaik által fölemésztik, a' szegényeknek mi sem jut, pedig az lenne a' fő cél, hogy ezek fölegélltet-hessenek, miszerint ha oszlopai nem lehetnek is a' hazának, legalább megeléglőve élhessenek s azon borzasztó s ehez szegénység mellőztessék, mely Angol- és Franciaországban a' milliók fényűzése mellett oly szivtelen ellentétben mutatkozik. De így vagyunk mi részvényes vállalatinkkal, mikor vagy fizetni, vagy számítani nem akarunk, együgyűségünknek mások veszik hasznát s különösen a' pénztőzsérek s más tőkepenzesek folyvást gazdagosznak, a' nép pedig, mivel segedelme nincs, elszegényül s lassankint oly szembeötlő aránytalanság támad a' tőkepenzesek s éhséggel küzdő nép közt, mely előbb utóbb lázadást idézhet elő. Így vagyunk a' gőzhajózással, mely azon hasznokat, melyeket teremt, a' részvényes társulatok által fel is emészti, az utasoknak pedig nem is ohajtott fényességű kényelmet szerez s azzal a' pazar fényűzést, mely egykor végromláshoz vezetett bennünket, javolja s reá példát mutat. Mert kérdelem: mire való a' gőzhajók az

$$*) K = \left(1 + \frac{\epsilon}{2}\right)^{2n} \left(a - \frac{c}{\epsilon}\right) + \frac{c}{\epsilon}$$

$$**) \left(\frac{\epsilon = a \cdot \eta + c}{a}\right) \text{ és}$$

$$\left(\eta = \frac{a \cdot \epsilon - c}{a}\right)$$

aranyozott parkányok, oszloprendek, parkettek, drága szőnyegek, vagy egész földig érő tükrök, midőn az utazó nép legnagyobb része oly szegény! Ha ezek egyszerű kényelmi czikkekkal láttatnának el, akkor is megfelelnének a' czélnak s jutányosbithatnák a' szállítási árt. Így vagyunk a' vukovár-fiumei vasuttal is, mely ha fizetni akarunk, 12 vagy 18 millió felépül s vitelbére 33¼ krajczár leend, midőn részvények útján 18 milliót biztosítunk 63kr. tarifa mellett; mellyel kiviteli kereskedésünk keveset vagy mit sem fog nyerni. De hiában! a' részvényesség már divat; pénzaristokrátiát kell teremteni s ez okból a' pénzeseket segíteni, hogy azok még jobban meggazdagodjanak, a' szegény pedig segítsen magán a' mint tud: mert 6% kölcsön nem segítség, hanem tönk.

De mikor szükség a' takaréktárnak kamatesökentésre dolgozni? Az időt errenézve nem határozhatni meg, minthogy a' pénz állapotja a' kereskedés nyomatoságától, vállalkozó szellemtől, a' nép értelmétől, tehetségétől, józanságától s jó erkölcsétől függ; mennél jelesbek ezek, annál több a' takarékos, kereskedő és vállalkozó, s ezzel annál nagyobb a' pénzforgás a' takaréktárban, s annál nagyobb annak haszna, mellyek által a' kamatokat annál lejobb szállíthatni, mert tegyük fel, hogy a' pénztár egész értéke a = 400,000
a' kezelési költség legyen c = 2,000
a' takarékosak kamatja 4% $\eta = 0,04$
ekkor a' kölcsönvevők kamatja lehet:

$$\epsilon = \frac{0,04 \cdot 400000 + 2000}{400000} = 0,045 \text{ vagy } 4\frac{1}{2} \text{ pcent.}$$

vagy is a' kamat ismét kisebb, és ha ekkor a' takarékosak kamatai is ½ fokkal lejobb szállíthatnak $\eta = 0,035$, leszen a' kölcsönvevők kamatja:

$$\epsilon = \frac{0,035 \cdot 400000 + 2000}{400000} = 0,04$$

azaz ez időn túl a' pénztár 4% tre kölcsönözhet földbirtokra és a' kereskedők leszámítottait is 6% tról 4½ re csökkentheti s annival méltányosabban, mentül bizonyosabb, hogy a' pénztár tőkéjének legnagyobb része a' kereskedői váltólevelek leszámítottáiból kerekedett. A' kamatesökentés ideje imezekből ismerhető:

a) midőn a' tőkepénztár értékét a' váltók leszámítottásiban felhasználni nem tudja;

b) ekkor tőkét alapít, hogy jövedőre a' földbirtokosokat törlesztési kamatok fizetése mellett fölegélltesse, de még mindig az előbbi kamatlábat használva mindaddig, míg az újabb kölcsönvételek gyérülnek, vagy míg körülbelül annyi kölcsön kerekedik, a' mennyi visszafizettetik.

c) midőn az újabb takarékbetételek gyérülnek, vagy a' mennyi újabb takaréktőke behozatik, körülbelül szintannyi tőke ki is vétetik.

Az irt jelek elegendők arra, hogy egy belátó választvány a' takarékpénzekkel a' közjóra üdvösen működhessek s feladásának nem némelyek, hanem az egész haza érdekében boldogítólag feleljen meg; mert a' csökkentett kamatok a' kereskedési hasznokat emelik s így az üzletet szaporítják, a' pénzforgást elevenítik, pedig tudjuk, hogy a' pénzforgás sebessége a' pénzhijányt pótolja elannyira, hogy azon egy mennyiségű pénz két annyi forgásu sebességgel két annyi hatást gyakorol s ekkor pénzsükségről panaszkodni okunk nem leend. Továbbá az alacsony kamatok vállalkozó szellemet is ébresztenek, mellynek oly nagy hijával vagyunk, hogy egész mozgásunk nem más, mint prókatoros ovakodás, s jobbitástól s kísérletektől iszony, mely bizony ügyességre nem tanít, valódi alapos ismeretek szerzésire nem ösztönöz, csak a' tespedés gondatlan párnájin nyugtatja heveréstül fáradt lényünket a' nélkül, hogy a' tespedés bukások ellen mégis biztosítsa; bukunk bizony mi barátim! vállalkozó szellem nélkül is annyit, mennyit akármely merész vállalkozó nemzet egyedei; sőt ha a' vállalkozó szellem ést élesít, tudományt szaporít, szorgalmat fejt, belátást idéz elő: bukásai nemcsak nagyobbak, sőt gorbombábbak is amazokéinál.

A' mondottakból világos, hogy egy szerény takaréktár-felállításra részvényesek nemcsak szükségtelenek, sőt azok az üdvös cél lehető legmagasb fokához jutást többnyire hátráltatják, az intézet tőkéje gyarapulását szerfelett csökkentik magas kamataik kal, osztalékaikkal pedig egészen kimeríthetik, mert ha a' fenirt példában a' részvényeseknek 6% kamatot nem fizetünk, hanem a' törtéhető hirtelen s talán nagy fizetésre a' város pénztárát fordítjuk, vagy a' város bár nagyobb kamatra kölcsönt

vesz, vagy egyik város a' másikat kisegíti, elmaradván a' részvényesek 1200 ft kamatja, leszen a' nyereség

részvényesek nélkül 10 év alatt 45,952f.02p.
részvényesekkel „ „ 29,830f.02p.

különbség 26,122f.00

a' magas kamatok pedig a' művészetet s földművelést épen nem, vagy csak igen gyéren segítik; pedig a' kamatok csökkentésén addig kell törekednünk, míg igen nagy pénzbirtokosink a' törvényhozásban keves vagy semmi részt nem vesznek s míg a' magyar álladalom adóssággal terheltetve nincs, mert ha az álladalom adós s attól menekedni kíván, nagymennyiségű kölcsönre van minduntalan szüksége; e' miatt nagy a' pénz iránti tudakozás s vele magas az ajánlkozás; ily viszonyok pedig a' kamatokat alászállani nem engedik. De tapasztalásból is tudhatni: Franciaországban a' kamatesökentést kik és miért buktatták meg a' legújabb időkben. Igen sok akadályai vagynak más országokban a' kamatesökentésnek, miket még mi magyarok nem ismerünk. Ausztriában a' kamat jobbra még 5%; mikor Svédországban, 2½, Angliában 3% biztos hypothekára. Pedig bizony nem mondhatni, hogy Svédországnak több forgó pénze volna, mint Ausztriának. A' kamatláb magassága miatt Ausztria minden intelligentiája mellett sem fog az angolokkal versenyezhetni, sőt minden nyugati és északi népséggel, hol a' kamat alacsonyabb, mindig szenvedőleg kereskedést fog üzni; mert a' magas kamatláb elnyeli az i par hasznait, szintűgy, mint a' nagy osztalék az ausztriai nemzeti bank nagy jövedelmeit. Nem kell tehát elmulasztanunk a' jó alkalmat, hogy azt később megbánjuk, midőn már a' dolgon vagy igen nehezen vagy sehogy sem segíthetünk. Ez okból mint-hogy csak így emelhetjük a' földművelés szorgalmát, csak alacsony kamat után lesza a' földbirtoknak illendő ára, csak ezzel menthetjük meg a' súlyedező földbirtokosokat s csak így segíthetjük megváltásra az urbéri jobbágyot, csak így szerezhetünk a' pénznek elevenebb forgást, csak így segíthetjük a' kereskedést, csak így emelkedhetnek a' külfölddel versenyezhető gyárak, szóval nemzeti létünknek egy fő tényezője az alacsony kamat: iparkodjunk minden városban takaréktárt állítani s azokat czélirányosan szerkeszteni, mertha a' magas kamatláb mind a' földművelési mind a' művészeti ipart alant tartja, akkor az szegénységet és tespedést idéz elő. Ha pedig a' magas kamatu országok tulajdon pénzökkel be nem érik, hanem kisebb kamatu országoktól sok kölcsönt vesznek: azon arányban sietnek végpusztulásukhoz, mellyben adósságaik szaporodnak; mert bár kölcsön által pénz jő is az országba, de ha a' kamatláb magas, a' kölcsön gyümölcstelen, mellynek kamatai 14 év alatt a' tőkét felütvén, a' mi azután megy külföldre kamat fejében, már az mind az ország pénzeréjét emészti, s így lassankint súlyedvén és szegényülvén az ország, végre is akármely hitvány megtámadó ellenségnek martaléka leend. Mert ne felejtjük, hogy a' hadi tudomány mai stadiumában nem annyira egyedi erő és vitézség, mint pénz vija ki a' diadalt: a' katonáit nem fizetheti, löport, álgut, lovat s fegyvert nem szerzhet, jobb, ha vérontás nélkül rabigába dől. Ez okból csak le a' kamatlábal: míg még egészen föl nem emészthetett minket. Déli Ázsiát és Afrikát a' magas kamatláb jobban nyomja, mint a' zsarnok uralom. Perzsiában s több déli tartományban a' kamatláb 40% mondom negyven sőt több is. Itt csak az kereskedik, a' kinek pénze, nem kinek ahozvaló belátása, tudománya és tapintata van. Ez okból pénzt kölcsön gyümölcsozhető vállalatokra ki sem veszi; mert a' legjobban kiszámított vállalatok is, mellyek meghoznák a' 40% tet, földgömbünkön mindenütt ritka tünemények közé tartoznak. A' ki tehát kölcsönt vesz Ázsiában, nem gyümölcsozó vállalatokul gondolkodik, hanem arról, hogy szabadulhasson meg mentülelőbb terheitől; vagy minő jószágát adja zálogba, vagy örök áron el, hogy szerződésének eleget tehessen. Ily szomorú körülmények közt minden élet és mozgalom, tudomány, kereskedés művészet pangásban szenvednek. Átaluszszák a' népek lomha életüket, hit és némileg nemzetiségén kívül, mi sem birván mozgásba hozni a' tespedő erőket. Ezen okok miatt megbukik az Európánál nagyobb terjedelmű s népességű China s törvényeket fogad el 10 vagy 20 ezer angol hadi néptől; kegyelmért esd a' puszták, s hőség shomoktenger miatt megtörhetlennek látszó Marokkó néhány ezer francia vitéz

előtt. Le tehát a kamatlábbal! míg mi is hajdani honosink sorsára nem jutunk. Mert jeles egyes kézművesek találtak a művészet minden ágában magas kamatok mellett is; de gyárak és sok ezer kezű kimélő gépek csak alacsony kamatok mellett tenyésznek. Pedig csak gyárak idomíthatják világkereskedési cikké a mesterműveket és olcsíthatják meg az árukat, mellyel egyes kézműveseket olly kicsi körre szorítanak, mellyben ezek szegény életüket naponként tengetni alig képesek, mi miatt elegendő mennyiségben nem is léteznek, mint a tapasztalás is mutatja, hogy magas kamatu országokban sehol sem készül annyi mestermű, mellyek a belfogyasztást fűdözhetnék, és így illy nemzetek mindig adófizetői fognak maradni azoknak, kik a pénzért alacsony kamatokkal használhatják. Le azért a kamatokkal, ha önállást akarunk és nagy erőtetés és lelkesedéssel állítandó gyárainkat hamar enyészétnék kitenni nem kívánjuk. Ezt pedig csak a jól kiszámított hitelintézetek, takaréktárak és ápolóintézetekkel hajthatjuk végre.

A két hazában 43 város van, mellyekben a népesség 14000-et halad meg, ha mindenikben egy takaréktár állítatik, ha a nagyobb uradalmak is hasonló cselekedésnek tisztviselői és jobbágyaik számára, bár ezek kereskedési számításokban nem bocsátkoznak is, működésük jótékony hatás nélkül nem leend. Különösen a városi takaréktárak illy szorongatott állapotunkban, hol ausztriai kereskedési és némely más régi viszonyaink a keletkezett gyáregylet miatt pangásba jöttek, a belforgalmat legalább hatalmasan fogják elősegíteni, és azon rettenő aránytalanságot, mellyet ezen szomorú eszme előidézett, némileg még is paralyssálni és bennünket legalább azzal vigasztalni, hogy a minő 2 vagy 3 mill. negatívánk (melly a pazar fényezés csökkentésével talán 10 millióra is rúghat) ausztriai kereskedésünkben van, azon pénz hont tartatva és alacsony kamatok által az igen kiterjesztett váltóképességgel hatalmasan forgatva, a káros zökkenéseket némileg kiegyenlíti. És ha néhány város magát egyetértésbe teszi, hogy előfordulhat véletlen esetekben egyik kiségit a másikat: úgy tartaléktőkét is igen csekélyt kell tartaniok, a bevett pénznek legnagyobb részét kamatoztathatják a földmivelést hamarabb segíthetik. De ez csak úgy fog történetni, ha a haza polgárai a takaréktárak üdvös hatásáról és követkevényeiről értesítettek; ez okból igen jó lenne ahoz értők által annak viszonyait kidolgoztatni a könyvecskét városok - falukban ingyen kiosztatni, mert hogy ezen boldogító találmányról hazánkban kevés a fogalom, az itt ott létesült takaréktárak tervei nyilván kiáltozzák. *) Itt állanak értekező előtt néhány létesült és létesülendő takaréktár tervei, mellyek felöl csekély belátása szerint rövid szemlét tartand.

G a t y.

Uj irány az agitatio terén. Ezen czim alatt értekezett a Nemzeti Ujság ér. vezetője ama sajtószertű tüneményről, melly legközelebb a megyei kormányzat körében mutatkozott és többi közt Pest-megye RReinek aggodalmát is fölkelte elannyira, hogy közgyűlési hosszas vitalkozás után e tárgyra nézve határozat is hozatnék; a Jelenkor 32dik számu „lapszemelvény“ rovatában kivonata közöltetik a mondott értekezésnek olly igérettel, mihez képest később néhány észrevétel fogna következni nem annyira érintett értekezés megzafolása vagy helyreigazításaul, mint inkább azért, hogy a dolog más oldalról felderítettése is némileg kisértessék meg. Mennyire a tárgy szerfőlött kényes természete megengedi, ügyekszünk adott szavunkat következő észrevételekkel beváltani.

A megyeszerkezet alkotványos létünk éltetője, szabadságunk gyakorlója és föntartója, nemzetiségünk öre, védője, terjesztője; benne rejtezik a haza eddig lelt viszontagságainak végoka, benne foganszik első csirája a törvényes kifejlésnek, ben-

*) A takarékpénztár és ápoló-intézet elemeit velős dióhéjba foglalta ez 5 számban a tisztelt értekező; ki azonban hazai nyelvünkön az ápoló-intézetekről akár általánosan akár különösen a bécsiről terjedelmes ismertetést ohajt szerezni, azt utasítjuk Krizsbay Miklós ur erdélyi derék hazánkfiának köv. két munkáira: „Az életbiztosítási intézetekről általánosan“ és „A bécsi kölcsönös tüke- és jövedelem-biztosítási közintézetéről Salamon Józ. után Krizsbay Miklós. 12d. r. Kolozsvárott 1842. ára 50 p. kr.“ és „A kölcsönös tüke- és jövedelem-biztosítási közintézet alapszabályai husz könyvnyi táblával. Az eredeti szöveg után közli Krizsbay Miklós 12d. r. Kolozsvárott 1842. ára 20 p. kr.“

ne érlődik nagygya erőssé minden eszme, melly a nemzet jövőjének biztos alakítására irányoztatik; töle vesz irányt a törvényhozás, általa lép életbe a tartatik fön a hozott törvény; ez azon soha ki nem fíradó örök működésű életerő, melly 8 száz év óta tartja följegyezve az embernem történetlapjain a „Magyar“ nevet mint élő nemzet nevet, ez azon látható alakban cselekvő láthatatlan szellem, melly annyiszor vezette csatára őseinket, nem egyszer vérel áztatá a földet, mellyen a nemzet szabadságának életfája nem egyszer kiveséssel fenyegetve volt, melly versenyt röpül az időkkel, megérti a kor kívánatit és tettekre ébreszti a nemzetet, minők egyedül menthetik őt meg az enyészéstől és folyvásti jöllét és virágzásnak viszik elibe. Mult, jelen és jövő egymás mellett nyugosznak e nagyszó méhében egymástól elszakíthatatlanul; ki e hármat egymástól erőszakkal elválasztaná, az e nemzetet — e föld törvényes birtokosát urát — a magyart gyilkolná meg; ki a két elsőt együtt hagyva eltépne tőlök a harmadikat, azzá tenné a magyart, mivé leszen a fűszál, ha gyökereinek nagy része elszaggattatván, meghagyatnék ősi földében, hogy darabig még mint kórosorvadozzon. Illyen a megyerendszer mint institutio.

„S ha most végig nézünk azon jelenségeken, mikben a megyei életnyilatkozik, sokat találunk, mi a nagyszerű alkotványos intézet ime fölfogásával merőben ellenkezik és igen keserűn tapasztaljuk, miként épen az, mi rendeltetésénél fogvást a nemzet szilárdulása a jöllétének közvetlen munkálója volna lehetne, nem csekély mértékben segíti elé a magyar nemzet gyöngülését, siettetni annak hanyatlását. Igenis hanyatlását, mert valamint ezen institucion köszönhetjük, hogy nemzeti létünk és szabadságunknak olly alapja van, minél tartósab és élet-erősbet az élő nemzetek egyike sem mutat; ugyszinte ezen szerkezet fölbomlása és megszűnése fogja okvetlenül maga után vonni a keleti magyar faj lassankénti előfordását, eredetiségünk elparolgását és egy új — névre talán magyar, — de nemzetiségre nézve tudja isten miféle néposztályba alakulását. Ez állításunk csak az által vonathatnék kérdésbe, ki már annyira elmámosult a mértéken túl élvezett külföldiségtől, miszerint hasonlól ahoz, ki szagmüszereit örökös pepecsléshez szoktatá — rosszul érzi magát a magyar élet egészesleges légtetében; de még az illyennek is vissza kell tekintenie hazánk történeteire és figyelemmel lennie a mai viszonyokra: s ha józan ítéllettel bír, át fogja látni, hogy mind hajdan mind jelenben idegen elemek elárasztó hatása ellen a keleti fajt alkotványunknak a megyeszerkezetben nyilvánuló rugalmassága őrzé meg.

És mégis, ámbár kétségbevonhatatlan igaz, hogy a nemzet a megyei rendszert alkotványos létünk nélkülözhetlen támaszául ismeri (azon néhány doctrinair-kik njabb időben inkább talán keleti indolentiánkon teendő kísérletkép mint komoly reformálási szándékkal fönhangon hirdetének másként vélekedéseket — a nemzet lételétől el nem választható institutio ellenében figyelmet is alig érdemel) mindinkább közelíteni látszik az időpont, mellyben a megyeszerkezet újdon rendeztetése életkérdésül fog tekintetni; és pedig nem azok által, kik eskütt ellenségei minden réginek sőt minden általánossággramutató polgári szerkevénynek, hanem egyenesen azok résziről, kik az ősi alkotványt és kivált a megyerendszert nemzetünk szöb jövőjének biztosítéka és megbecsülhetlen eszköze gyanánt tisztelik. Hogy a megyerendezés momentuma meszsze nincs, meszsze nem lehet, minden láthatja, ki látható jelekből itélmi képes; de ha nem látná is, a megyék benső állapotját ismérve, ezt forróan kell ohajtania és így állításunk elfogadására hajolnia. A megyék benső állapotját említettük, mert a reform szükségének végoka itt keresendő, s kivánt eligazulás e tárgyra nézve egyedül csak úgy remélhető, ha ezen okfó felkutatva, megismérve és kellőleg méltatva leend; — míg a baj valódi okát nem ismérjük, gyógyításunk sikere mindig bizonytalan marad s inkább a rosznak tovább terjedésétől kell félnünk, mint magunkat a kivánt felgyógyulás reményével kecsgetnünk.

Kia megyei életet vizsgálóra veszi, a mint az a tisztviselők megválasztatása, ezek hivatalkörének kijelölése s tisztviselők hivataloskodása közben mutatkozok, közvetlen azon hijányok ismertetére jut, mikből a polgárzat külön osztályit magányjogi tekintetben nagyobb kisebb bajok érni szokták. Ki a megyei életet úgy veszi szemügyre, a mint abban

a törvényhozásnak irányul szolgáló vélekedés fejlődik, a kifejlett vélemények tolmácsolására képviselésire egyedeket nevez, alkotvány és köztörvények körüli örökösbe befoly: szemlélteti azon hijányokat, mikből a nemzet magas szükségéi veszik származásukat. Ki mindkettőre kiterjeszti figyelmét, látja azon bajokat, mik a megyei életből a nemzeti összes lét, külön polgári osztályok és egyes polgárokra háramolnak. A szerint, a mint valaki e hármas szempont egyikéből tekint a dolgokat, különbözőleg fog nyilatkozni a gyógyszer megválasztása és alkalmazására nézve is; egyik inkább érzi mi őt közelebbről nyomja szorítja, e fölött gondolkodik leginkább, s em beri természetünkél fogva mindenek előtt ennek orvosoltatását sürgeti; más meg viszonyinál fogva nem esvén olly közel a megyei eljárásához, nem érezvén a megyei élet közvetlen hatását saját ügyei érdekére nézve, magasb körök felé függeszti szemeit és általánosan eszméssel foglalkodik: az illyen, ha a megye-rendeztetés iránt megkérdezették, nem ott látná szükségét a teendők megkezdetésének, holszomszédja, s így tovább.

Még több eltérés volna észrevehető a szükségül ismert s elhatározott rendezés mikénti munkába vétele körül, hol ismét egyesek külön foku fölfogása szerint lennének a szerepek kiosztandók. Ez, mert meszsze ágzó birtokos család sarjadéka, szeretné, ha minden, vagy legalább majd minden a nemesség által választott tisztviselők belátására s kényők kedvükre hagyatnék; amaz mivel olly ház ivadéka, mellynek tagjai közül egy némellyik, mint mondani szokás, igen közel áll a tűzhöz, semmit melegebben nem ohajt, hanem hogy minél több hivatal töltessék meg fonsőbb kinevezés által, s minél több hatalom adassék az így kinevezettek kezébe. Van ollyan is, ki alantabb áll, mintsem csekély személyeknek kisugárzása magasb körökig fólhathatna, és magasb fokon, hogysam a tömeg kegyeinek vadászásaig sülyedhetne: illyen ember, ha értelmes józan hazafi, tán választást, v. kinevezést s hivatali hatáskört aként kívánna rendezni, mihez képest minél kevésbbé folya be anyagi haszon vagy élvezési remény a választókra, minél nagyobb ügyszeretet és hivatalos buzgóság uralkodnék a választottak közt, minél kevésbbé éreznék a kinevezettet, hogy közte s a szabadon választott közt különbség van arra nézve, millyen érdekeket képviseljenek, minél szorosabban kiszabhatnának kinekkinek hivataloskodása határai, s minél nagyobb felügyelést hozatnék be arra nézve, hogy azokon túl ne menjenek, azonkon belül panaszra alap-okot soha ne nyujtsanak.

A Nemzeti Ujság tiszt. vezetője egyike azoknak, kik a megyei szerkezetnek őszinte és értelmes baráti; kik hő vonzalommal esüggnek e ritka kincs gyanánt tekinthető institucion, mert ismerik azt alapjaiban, követék kifejlése phasisain keresztül, látták: mi nagy nyomatékú sulytényező volt mindannyiszor, valahányszor a Magyar „nemzeti léte vagy nem léte“ mérlegre vetteték, s azért ő és a vele rokongondolkozásuak meggyőződés-szülte tiszteletben tartják e szerkezetet. Ismériük továbbá nemzetünk mai állását, elmélkedtek azok fölött, miket az idő lassanként megérlelt, értik, mit körülményink sürgetve követelnek, tehát tudják, igen jól tudják, miszerint alkotványunk e kiegészítő része — a megyerendszer, azon benső rendezettség — vagy jobban mondvá rendezettségben, melly mindennapi tapasztalás szerint a megyei élet körében nőtten nő — tovább nem maradhat, s hogy annak, ki ezen ő szerkezet fönmaradását kívánja, hön kell ohajtania annak minél előbb leendő törvényszerű, alkotványnyal egyező, jelen körülményink és szükséginknek megfelelő rendeztetését is.

Segyedül ezen kettős körülménynek tulajdonítjuk azon szigorú ítéletet, melly az „uj irány az agitatio terén“ czimú értekezés szerzője által Pest-megye gyűlési határozatára s az e gyűlésben kifejlett nézetekre nézve kimondatott; kettős meggyőződés bírhatá őt ama kemény nyilatkozásra, egyik, mellynél fogvást a megye-rendszert alkotványunk minden időben és viszontagságok közti védője föntartója s éltetőjeként látja a nemzet történetkönyveiben följegyeztetve lenni és szentül hiszi, hogy sem jelenben sem jövőre nézve alkotványos szabadsággal bíró a magyar nemzet nélküle nem képzelhető; meggyőződésének másik fele pedig újabb korban tett azon tapasztalás által idéztethetik elő, miszerint azok, kik a pesti közgyűlésen leghevesb kifakadásokkal kísérték az úgy nevezett „Kreishauptmann-

system“ fölötti vitatkozást, részben olyanokul ismértetnek, kik szóval és írással nemcsak nem segíték elé a' megyeszerkezet 's ez által alkotványosságunk szilárdulását, hanem annak megingatóján vagy legalább mellékes utoni gyengítésén munkálkodtak.

Mivel az említett értekező a' pestmegyei vitatkozásban nem lát egyebet, mint a' kormány által cserben hagyott demokrata párt berzenkedését, 's némileg cselekedést a' kedélyek fölingerlésére, bátrak vagyunk hinni, miszerint azon esetre, ha a' kérdéses indítvány 's az a' fölötti vita nem innen ered, hanem például a' conservatívek részéről támasztatik — akkor a' gyűlési határozat ellen fölhozott okok — ha nem mind is legalább legnagyobb részt önmagoktól elenyésznek. A' dolog tehát leginkább a' körül forog: olyan é azon tárgy, mely a' pesti határozatnak okul szolgálta, hogy az ellen más mint demokrata hazánkban ki nem kelhetett, 's hogy azt a' conservatíveknek pártolni kellene. Ki a' törvényt nem csupán úgy tiszteli, hogy az ellen nem cselekszik, hanem törvény iránt viseltető tiszteleténél fogva törvényt sértést vagy legalább törvény-mellőztetést lát mindannyiszor, midőn valamely hatósági eljárás idején 's helyén kívül történik, midőn a' főnálló törvényes formák figyelembe nem vétetnek, 's azon ut, mely egyedül szolgálhatna törvényszerű intézkedésekre, mellőztetik: az Pestmegye határozata fölött oly szigoruan mint a' N. Uban történt, aligha ítéltetend.

Tudjuk mi igen jól, hogy nem egy intézkedés, mely ma igen sok tekintetben üdvös eredményekkel bíztathatna, nem volna egyéb, mint törvénykönyvünkben szunnyadó valamely határozatnak — ha tán némi módosítással is — új életre ébresztése; tudjuk, hogy bizonyos esetekben a' provisorius rendelkezés igen szükséges és hasznos, 's hogy ilyenkor kifogást tenni annyi volna, mint egyesek féltelenkedhetési érdekében szót emelni: amde azt sem akarjuk feledni, mihez képest a' törv. fölélesztésnek is megvan a' maga s z ü k s é g e s módja, 's hogy a' provisorius rendelkezések csupán addig helyeseltetők, míg a' kellő korlátokon túl nem hatnak.

Mit mondana a' N. Ujság, hogy a' törvény-fölélesztésre példát mondjunk — ha kath. kormányunk jónak látna az 1523: 54 t. cz. életbe léptetni, mivel például a' vegyes házasságok, reversalisok 's több e-féléből a' kath. egyházra nézve praesudiciumok keletkezésétől tartana, 's ezeknek elejét veendő mindjárt ugy brevi manu autodafé — vagy más hasonló executiókat rendelne, nem más okból, hanem, mint mondottuk, mivel jónak látna az 1608: 1 t. cz. utmutatása szerint eljárását az imént említett 54 t. cz. életbeléptetése által törvényes színbe öltöztetni. Hol áll írva, hogy alkotmányos nemzetenél, hol a' nemzet közvetlen befolyása nélkül törvény nem is képzeltető, a' közhatalom egyik ága tetszése szerint szenderegni hagyhat valamely törvényt vagy azt fölélesztheti sőt mi több fölélesztési név alatt olyasmint is rendelhet, miről a' mondott törvény nem is álmódott? Szomorú árnya volna ez az alkotványosságnak 's az ilyen állapot csak addig nevezethetnék alkotványosnak, míg hozzá illőbb elnevezés nem fogna találatni. — Provisorius jogról vajjon szólhatni a' főnforgó esetben, midőn az ennyire nálunk talán alig terjeszthető? Egyedül akkor lenne a' prov. eljárás menthető, ha behozhatnánk, hogy a' behozatandó új rendszer vagy jobban mondvá a' régi rendszernek sajátos megújítása nem a' megye-szerkezeti rendeztetés kezdetbevétele, de a' mit már csak azon oknál fogva sem állíthatni, mivel ekkor az egész intézkedésnek nem egyedül szükséges de hasznos és czélszerű léte is megszűnnék. Megyerendezés biz az 's nem egyéb; azért kár volt az amugy is odiosus dolognak még odiosusabb nevet kölcsönzeni; maradjunk mint mindig maradunk kellene, az alkotványosság terén, így legalább nem tarthatunk attól, hogy messzebb menjünk, mintsem kellene vagy éppen szabad volna: nevezük megyerendezésnek 's aztán szóljunk így a' haza bármily polit. színezetű fíjához: „Nemde atyafiak! a' nemzet koronás fejedelme által összehívva országgyűlésileg hozhat ennek megegyezésével törvényt; mi több: aziránt hozni törvényt, hogy p. o. ki váltót hamisít mint bűnhődjék, vagy pedig azt meghatározni: melyek a' megyei szerkezet főbb hiányai, miként kelljen ezeket orvosolni? 'S még is amaz nemde országgyűlés nélkül el nem dönthető, mivel váltóhamisítás 's ennek büntetése iránt törvényt kell előbb hozni, törvény pedig csak országgyűlésileg hozhatatik. Ellenben arra, hogy a' megyeszerkezet ez vagy ama részben ismértessék hiányosnak, hogy

a' vélt hiány pótlására vagy a' baj megszüntetésére ez v. amaz eszköz találtassék legalkalmasbnak, sőt azonnal alkalmaztassék is: ezek megtörténhetnek országgyűlés nélkül is, sőt tán éppen csak így eszközölhetők?

Kérdjük: mit válaszolna erre a' romlatlan észű, józan gondolkodásu magyar? — Kaczagna biz az a' dologon, 's az egész merő tréfalkozásnak tekintene.

Mi azon distinctiót illeti, mihez képest a' „nos universitas“ jogállapotja 's befolyása továbbra is olyan marad, minő eddigé volt, 's legfőbb is csak a' tisztviselőség hanyagsága 's egyéb rendtelenségek ellenszerül fog szolgálni az érdeklött intézkedés: erre nézve igen sokat lehetne gondolni, habár mondanivalóvalamieskét is szerfölött bajos lenne a' nélkül, hogy egyik vagy másik félt gyanúsítani ne kellene; 's vajjon még az által, hogy egy vagy két főur, kik a' nemesség választásától nem függenek, a' megye keblében fogállandóul lakni 's a' lehető legnagyobb hivatali buzgóságot föltéve — folyvást örkölni a' tisztikar hivataloskodása fölött: akár a' megyék nyugalmát, akár a' megyeszék elibe tartozó ügyek teljesen kielégítő kezeltetését, akár általjában a' megyeszerkezet mint alkotványos institutio szilárdulását remélhetni é, vagy elérhetőnek bizonyíthatni? Vajjon éppen azért, mert a' megyei tisztviselőség mások által választatik, másként pedig mint a' tisztvisel. rendes ideje lejártával more solito és de regula el nem mozdítható: még gyakrabban mint eddig compact tábor nem képezhetend é a' fölébe helyezett főispán vagy ennek helytartója ellen, 's mivel a' megválasztott tisztikar illy esetben majd mindenütt polit. színezet képviselője, vajjon mindent nem követhetend é, hogy a' megye legfőbb tisztviselőjét is pártjának megnyerje; vagy, mi sokkal hihetőbb, vajjon nem nézend é gyűlölettel arra, mint töle sok tekintetben idegenre, 's vajjon nem egy nem fogja é való vagy képzelt függetlenségét arra használni, hogy ellenőrül fölibe állított főnökének élte napjait minden kitelhető módon keserítse?

Az említett ezekhez hasonló történétségek (eventualitások) koránsem oda irányoztatvák hogy a' megyék hagyassanak meg mai állapotjukban, hanem csak annak megmutatásaul hozattak föl, hogy kitessék: vajjon a' mondott intézkedés megfelel é a' szándékban levő czélnak? E' mellett azonban a' megyék rendeztetésének szüksége változatlanul főnmarad, sőt tán éppen ezen lépés fogja siettetni annak országgyűlés elibe minél előbb leendő kitézetését. Nem ohajtaná forróbban e' sorok írójánál senki, hogy bár a' tetemes baj orvoslására illy könnyüded szerek elégségesek volnának (noha tán azok alkalmazását illetőleg még akkor is lenne mit szólnia) mint minőt az érdeklött intézkedés következtében használatni szemlél: ekkor nem sokat kellene aggódni nemzetünk jövője fölött, 's mint már más ízben mondotta, caesarea sectio nélkül is végbemehetne a' már kezdeté előtt kinosnak nevezett átalakulás. Sokkal mélyebben rejlik a' baj, 's ha nehéz 48 kir. város coordinatioja iránt tisztára vergődni e' nemzetnek, a' megyeszerkezet kellő 's alkotványos rendeztetése még szászorta nehezebb leendő: adja isten, hogy a' munka előre látható nehézsége annak megkezdésétől vissza ne tartóztasson, hanem inkább ösztönül szolgáljon egyesült erővel elintézésére.

Személyes és képviselői szavazat. Hogy a' megyei rendszernek a' kisebb nemesség 's az által használatni szokott nyers erő alkalmazása mellett fenállani nem lehet és így ennek törvény által leendő változtatása szükséges, alkalmasint minden párt elismeri 's mindenik szükségesnek tartja. Ennélfogva e' tárgyról szót váltani szükségtelennek vélvén, milly módon lehetne azt igazságosan 's alkotványon természetlőh képest elrendelni? ez e' kisdéd értekezés czélja.

Az előbbi Pesti Hirlap általjában a' választási rendszert javasolja. Ez azonban a' magyar természetl 's eddigi szokással illy általányosságban ellenkezik. Most mind törvényhozási, mind municipális rendszerünkben a' vagyonosabb közvetlen részt venni kíván, venni szokott; 's ez talán legbecesebb kiváltságához tartozik, sőt méltán is annak tekinthető.

Az előtt országgyűlésen is minden nemes személyesen vön vagy vehetett részt, de ez a' tanácskozást lehetetlenítvén, egy részben képviselői rendszerré alakult a' törvényhozás modora; de a' nagy birtokosok ekkor is megtartották közvetlen befolyásukat a' törvényhozásra, 's lett ezek miatt a' felső táb

la. A' megyéknél sem kívánatos a' változtatást szükségén felül vinni; hanem csak annyira, mennyire a' tanácskozás lehetetlenítetik a' mostan divatozó rendszer által 's csak ennyire szükséges annak megváltoztatása.

Kinek legyen tehát a' megyékben szavazatokévetlen? e' kérdés megfjtése valóban a' teendők közt majd legelső, hogy annyi zavar megelőztessék 's az e' kutfőből eredni szokott bajoknak útja szegessék.

Ha itt a' szavazás a' vagyon, vagy a' mi ezzel egyre megyen, az országos teher-viselés egyenes arányában és így úgyszólván forintmennyiség után adatnék meg, akkor a' kisebbeknek szava egészen elenyészvén, néhány vagyonos önkényétől függene az egész, 's vége lenne alkotványos szerkezetünknek. — Ha a' nyers tömeg fejenként kapna szavazási jogot, elenyészik a' nagyobb birtokosok szavazata pedig jöllehet a' házi adó dolgában több helyen a' pénzesek 's hatalmasak izgatták fel a' köznemességet, lehetnek kérdések p. o. a' subsidiumok felosztatása, melyeknél a' nyers erő a' vagyonosabbak elnyomtatására felizgatni hasonlag könnyű. Mind egyik, mind másik mód tehát tulságos 's igazság-elynyomásra szolgálhat.

Az értelmes közép-sorsnak kellene tehát tulajnyomóságot adni törvény által a' megyei tanácskozásokban, mivel ez sem oly fent nem áll, hogy a' kisebb nemességet, melyhez leszállhat, elnyomni kívánhatná, sem oly alacsonyan, hogy a' vagyontalanok uralkodásátul kellene félnie.

Meddig terjedjen azonban a' szavazhatasrai minősítés, (qualificatio), azt meghatározni szükséges levén, ebben a' minimumot a' törvény ugyan meghatározhatja önkényesen is, mint meghatározta Francia-Angolországokban és másutt is. Azonban valamint mindenütt, ugy a' törvényhozában is jobb az önkényt elkerülni, ha van mód, mely czélszerűen használtathatik. Ezen mód lenne, ha minden megyében némely a' megyék különös állásához képesti kivétellel, a' középszerűségig birtokosoknak személyenként adatnék szavazási jog, azon alul pedig többnek együttvéve, a' mint vagyonjuk a' középszerűséget megüti, egy képviselői szavazat. Ezen középszerűség, minden megyében, semmi más előkészületek nélkül elhatározni könnyű. — Akármely megyében tudniillik a' legutolsó subsidionalis kivétési kulcsból öszszeszámítatván az abban részt vett családok száma, mi esnek egy családra? megtudni könnyű a' legutolsó subsidiumból. Ezen fizetési mennyiség tenné a' középszerűsöt. Ki annyit vagy többet fizetett, ezen diameter szerint annak lenne egy voksa, sőt ha két, három annyit vagy többet fizet, lenne teljeskoru gyermekeinek is egyegy szavazata; a' ki kevesebbet fizet, azok többet, a' mint t. i. fizetésök a' középszerűsöt megüti, adának egy vagy magok közt választandó, vagy sors által meghatározandó szavazatot, így senkítula a' municipális rendszerbe való befolyás absolute elzárva nem volna; de a' fizetési tehetség föltétele ne lenne tulságos, hogy ahoz az iparkodó tudományos ember is könnyen juthasson. Ezeket kivül a' tisztviselő karnak, mint a' nemesség választottainak, míglen olyanok, minden fizetési qualificatio nélkül fejenként szavazatot adni a' méltányosság kívánna. Olly megyékben pedig, hol a' nemesség száma olly csekély, hogy a' tanácskozás az egész számmal is lehetséges, és így talán a' 300-an tul nem lenne, censualis qualificatio nélkül is mindenik szavazhasson.

'S ezen ns magyar alkotvány természetéhez idomítandó rendszeresítés mellett a' józabb résznek (sanior parsnak) tulajnyomóságot vélt kérdésem szerint szerezni lehetne a' tanácskozásban. Δ

Turóczmegyel közgyűlés. Április 7én kezdett 's 11én eloszlott évnegyedes közgyűlésünk előnkalis. rövidüdvözlettel nyitattván meg 's legott országgyűlési ifjabb követünk, ki jan. 20ki közgyűlésen jelen nem lehetett, szót emelt 's követi pályájáról számolván egyszersmind azon bizalomért, mellyel mint követ megfjtettetett 's azon megelégtülésért, mellyet január 20ki közgyűlésben a' Rendek volt követek iránt nyilvánítottak, a' most szinte számosan öszszesereglett Rdeknek hálás érzetű velős beszédben előadá. Ez éljenzéssel fogadott beszéd után tisztí főügyészünk előterjesztése 's ennek kíséretében benyújtott folyamodványok következtében több kebelbeli nemes véreinknek, kik Trencsény v. gyében birtokos létükre a' tisztválasztásban részt venni ohajtanak, de nemesi kiváltságuk ott még nem nyilvános, szokott nemesi bizonyáglevelék kiadatni hatá-

roztattak, és így csak ezek után került a' mult gyűlések jegyzőkönyveinek felolvasására a' sor. Mi a' gyűlés egyéb tárgyait illeti, azok közül leginkább kiemelendők: 1) a' tisztesbék iránt rendelkező intézkedés kellő alkalmazkodás végett az ügyészi hivatalnak a' vérhatalommal bíró uradalmaknak másolatban kiadni határozatát; — ámbár némelyek ez intézkedést azon észrevétellel kísérték, mikint ő fölségének nemesítési joga ugyan kétségtelen, hasonlóság érdekében azonban egyenesen a' törvényhozás köréhez tartozók. 2) Örömmel vettük azon intézkedést, mely szerint, miután a' sztrechnói ut iránt ismételt barátságos és szomszédi felszólításinkeddig trencsényi becses szomszédinknál semmi viszhangra nem találtak, velünk tudatik, hogy ugyanazon megegyezése beállítására a' kötelessége teljesítésére felsőbb helyről utasították; mi pedig azon közmondást követve „ki kopog 'sat.“ a' régi viszonyokat helyreállítandók szintazon szomszéd megítélés a' teljesítendőket teljesítésére megkerestük, az idő mutatja meg, minő eredménye lesz a' felsőbb utasításnak a' bizodalmas megkeresésünknek; pedig ha rosz ut lesz, nem tudom, elmehetünk-e a' tisztválasztásra, hol mégis egyik vagy másik pártnak vagy kárára vagy hasznára lehetünk — 3) a' nemzeti színházra még 1500 ftal tartozunk; miránt Nádor ő fensége által komolyan a' egyszermind szigorúan megintetvén, ő fenségét az ellenünk használó törvényszabta intézkedések elhalasztására megkérni határoztuk. Az országgyűlési költségek ez országos teher letisztázására szánt alapunkat egészen kimeríték, Turesek helységekétől járó illetőségünk pedig beszédetlen és annak beszédetétől, míg az ügy végképp el nem lesz döntve, legfelsőbb helyről ellátattunk: mind ezt ő fenségének azon külön kérelemmel, miszerint a' turecskei kérdés végképp elhatározatását magas állásánál fogva siettetni kegyeskedjék, felírati határozván, egy uttal a' tartozások behajtását szoros felöltség mellett az illető hivataloknak meghagytuk. 4) Borsodnak a' törvényekfordítatása, Vasnak a' védjegyesület, Szathmár-Németi város, ugy Zala, Zabolcs és Torontálnak az országgyűlés-tartás érdekében isméretes a' hozzánk szinte érkezett levelei tudomásul vétettek. Torontáléra nézve meg kell jegyezni, hogy ámbár ki nem mondatott, megének szellemét azonban ismérve, bátran állíthatom, hogy ha Nádor ő fenségének felszázados hivataloskodását nemzeti ünnepélyel akarjuk kiemelni, azt országgyűlés nélkül is megtehetjük a' végre, ha kívántatik, több egyedből álló küldöttséggel hozzá járulunk. 5) Az árvai és szepesi felszólítások járásbeli szolgabiráinknak segélygyűjtés végett kiadati rendeltek. 6) Tolnának a' moldvai magyarok iránt felszólítás részünkről pártoltatik. 7) a' korona-öröknek, egyiknek ugyan mint egyszermind az országos biztosság főigazgatójának, Apponyi gr. alkanczellárnak, Török Bálint gr. mint említett orsz. biztossági aligazgatójának, és b. Ritterstein Vilmos bányász-kamrai főgrófnak, e' két utóbbinak különösen azon tekintetből is, hogy családi öszszekötötésüknél fogva őket honosink közé számítjuk, szokott üdvözlő levelekkel tisztelkedünk. 8) Némely külföldi, jelsül az orosz birodalomban bécsi gyártványokkal kereskedést üző lakosink panasza következtében, miután nevezett birodalomban a' kereskedést tilalommal egyértékű rendszabályok akadályoztatják, ő fölségét ez akadályok elhárítása kieszközlésére megkértük. Mi sikere lesz ezen alázatos feliratunknak, majd később megírom. 9) Azon törvényen alapult határozat, nehogy tiltott időben vadászat üzessek, most megújítottatik; minek fenntartása szolgabiráinkra bízván, az eredmény ezek buzgalmtól függennd. 10) A' közmunkákra létező erő öszszeírata bemutatván, annak folytán a' levélhordás, utkavicsoszás és kő-kiszolgáltatás a' közmunkákba fog tudatni. 11) törvénykezések május 26ra; törvényszék a' azzal öszszekapolt évnegyedi közgyűlés június 16ra tüzetvék. — Védegyeleti tagok a' szabályszerű számot megérvén főokostályt képező egyesületet alakítottak e' megyében. — Hire van, hogy Batthyány és Károlyi grófnok ez egyesülettől visszavonultak, mi azonban ezt bitang hírek hiszszük.

Budapesti napló. (Május 8kán.) E' hó elejétől feszült figyelműket igénylik a' megyéni tisztújítás fejleményei; mindenfelé vidor színezetben tünt fel a' leendő választás élénk tényező esopoportozata; mindenütt örömrivalgásban hangzott az alispáni hivatal jelölteinek neve; a' zene és mulatság nem volt a' nélkül, hogy közbe közbe az érdeklettek keblök emberét, éljen! harsogásokkal ne üdvözölték volna. Választás előtti napon a' beérkező vidéki

nemesség díszmenetet tartott a' főváros utcáin, hol ennek saját zenészein kívül Morelly magyarosan öltözött bandája harsogtatá nemzeti nótáinkat, ekként számos zászló a' tömérdek nép kíséretében haladt a' megyeház felé, hol szónoklatokkal tisztelék meg az alispánokra kiszemelteteket, kiket fölemelve hozdottak a' mutattak be a' zöld ágas és fejtöltés választás a' közönségnek szünni nem akaró éljenzés közt. Az előleges tisztelés ünnepélyesen végződött, párt alig volt, noha szinleg két rész mutatkozott, A' felhajnalott május 6kán középponti megyénk ünneplé azon örömet, hogy választási szabadságát legillőbb renddel gyakorlotta, ebben is például szolgálván azon hatóságoknak, hol illyes ünnepet zavargás szokta díszletelteni. A' tisztújítás sikeréről a' megyei rovat bővebben. Epen ez említett napon mintegy égi szeszélyből napfogyatkozás volt, de csak a' ka le n d a r i o m b a n; mert nálunk noha borongás délutáni kettőtől a' nap, de ész-rend-és illedelemfogyatkozás nem volt, ámbortul borongót sem láttunk egyetlenegyét is a' köznemesség közül végtelen örömmünkre. — Mult vasárnapon Erkel Ferencz színházi zenészkarnagynak által gyulai tűz-víz károsult földjei javára rendezett hangverseny fényesen ment véghez; választások hallgatóság és számos művész vön részt a' jótékony előadásban; kiemelendő külföldiek: Marra kisasszony fellengző hangjával s Willmers híres dán zongorahős; Schodel-nék is hallatá ezüst csengésű olvadó hangját; valamint Lendvay és Laborfalvy Róza színházunk derék tagjai szavalással mulattatták a' nagy részvétű közönséget. Azon közönségre volna szavunk, mely illy alkalmakkor a' magyar szavalás irányában mutatkozik; míg a' zene tart csak van esend és figyelem; de ha előll egy lelkes szavaló, a' hallgatóság is eszeveszésre érzi magát fölhívatra, pedig hol hazai érdekekben hazai nép a' hazai művészet egyesül, mindenestre hontiasnak ohajtának a' esend. Méltánylandó, hogy Privorszky mint redoubtérő ez alkalomra inges vala szives átengedni a' termet. 900 pengőt jövedelmezett e' hangverseny. — E' napok sem multak el halálvesztély nélkül: egy nő ugyanis a' hidfőnél hullámokban keresett utat a' más világra; azonban sok talabor szoknyája mindaddig víz színen tartotta, míg mentőji biztosh helyről gondoskodtak számára. — E' jótékony gondoskodásban részeseültek a' siputezában elkövetett éjjeli tolvajlás elkövetője is, kik elég vakmerők voltak az utazárol egy ház első emeletébe fölmászni; de martalkéjok elszerezése közben nyomukra bukkantak. — Nemzeti színházunk pár hét alatt ezélszerű változatosságot divatoztat az új darabok által, mi reményre jogosít ezen üdvös mód folytatása által színházi élveink öregbedésére, tudván azt is, hogy a' bíráló színi választmányhoz folyást szép számmal érkeznek új eredeti szindarabok. — A' budai szinkörben rettentő előadás volt mult vasárnap hirszerint, ugy néző t. i. eszmélet nélkül vért tajtékozva adá ki lelkét; s voltak olly ármányosak, kik ezt kizárólag a' nagy színháznak tulajdonítják, mert a' sirás a' szinpadon épen akkor végzte odaát, midőn a' haldokló körül egész karzat zúgott. — Több lap péklázásról regélt a' napokban, mely a' tisztes czéh egyik tagja ellen történt vala, mivel ez jó pénzért jó süteményekkel hátkorodott ellátni a' közönséget s most a' krónika szerint perben áll e' miatt a' czéh e' lélekisméretes mesterrel. Meglátjuk a' czéh-egyedáruskodás gyöz e' majd vagy a' miniatúr-zsemlyék által eszmörtül őrzött közönség? — Végre ohajtának egyik lapársunkkal, hogy védegyelet létesülne fővárosunkban a' por ellen, ezen porvédegyelet pedig a' városi tömérdek költség a' tüdeink kímélésére legkönnyebben eszközölhetnék a' házbirtokosak, ha t. i. mindegyik saját udvarát a' háza előtti félutczát szorgalmasan locsoltatná száraz szeles napokon — a' köztérnek a' városra hagyatván.

Pestmegyei tisztválasztás. Pestmegye f. hó 6án tartá tisztújítását: helyett hogy részletes leírását adnók mostan, közöljük a' választott tisztviselők sorozatát: alispánok: első Szentkirályi Móricz 2ik: Nyáry Pál; főjegyző: Nagy István; 1ső aljegyző főjegyzői ranggal: Balla Endre; 2ik: Rákóczy János; 3ik: Simoncsics Alajos; 4ik: Batta Endre. Keeskeméti járásbeli főszolgabíró: Nyáry Miklós; alszabírák: Batta József, Vicsián Lajos és Thenke László. Pilis járásbeli főszolgabíró: Eckstein Rudolf; alszabírák: Végli Ignác, Urbanovszky Jusztin, és Király László. Pesti járásban főszabíró: Szilassy István; alszabírák: Pajor Titus, Szeles József, és Halász Gerzon. Solti járásban főszabíró: Madarassy László; alszabírák: Mészáros Kár. főszabírói ezimmet: Földváry Gáb. szinle, és Ujváry László. Váczi járásbeli főszolgabíró: Párnicsky Edé; alszabírák: Majthényi Ignác főszb. ezimmet: Fáy Béla, és Mártonffy Ignác. Középponti főszolgabíró: Zlinszky János. Fő tiszti ügyészek: Egressy Samu és Bereczky Antal; alügyészek: 1ső: Halász Gusztáv; 2ik: Körmöczy János. Főlevéltárnok: Keese Péter; Gál János allevéltárnok és pertári elnök; allevéltárnok: Matekovich Imre. Főszámvevő: Nyáry Lajos; alszámvevő: Tassi-Becz László és Dankó Endre; hadi főpénztárnok: Sigray Lajos; házi: Pósch János. Adószedők a' keeskeméti járásban: Szeles János; pestiben: Dinnyés Sándor; vácziiban: Sárközy József; soltiban: Hajós Menyhért; pilisiben: Simoncsics József. Esküttek: középponti Bellágh Antal; keeskeméti járásban: Bieskey Gergely és Mészáros Zsigmond; vácziiban: Friebeisz István, Podluzsányi Károly és Szalay Antal; pestiben: Földváry Miklós, Szilassy János és Halász Almos; soltiban: Nagy Károly, Hegedűs Sándor és Halász Oszkár; pilisiben: Miskey Rudolf, Hegedűs János és Simoncsics. Főbiztos: Halász Farkas szolgabírói ranggal és Balla Károly kapitány. Katonai biztosok: Főrián György, Vajkó Ferencz, Pajor Antal, Sopornyai Gál István, Rédl Ferencz, Modrovich Miklós (transennalis) Gunda Antal. Mezei biztosok: Sántha Antal, Jancsics Antal, Lévy Ferencz, Mészöly Rudolf és Bodiz Ferencz. Utibiztosok: Hüttner József, Tót Ferencz, Hegedűs Antal és

Nyáry Péter. Főorvosok: Schmidt János, Barra István és Tessenyi Zsigmond. Sebészek: Horliczky János (tisztb.) Nagy József, Rácz Alajos, Skoták Adolf, Lang Ferencz és Ufer József. Főmérnök: Mocsy László, Zlinszky László, Halász Móricz és Csontos Lajos. A' tisztválasztás példás renddel ment véghez reggeli 8 órától délutáni 3¼ig felkiáltás által — a' pesti járási főszabírói hivatal kivéve.

Anglia.

April 18án több rendbeli folyamodvány nyujtatott be a' maynoothi bill elfogadtatása ellen. A' durhami püspök is adott egyet be, de azon nyilványítással, mikép ő a' folyamodókkal azonos értelemben nincsen, mert ő a' ministerség legnagyobb érdemnek tartja ezen javaslat szövegére hozatalát a' legszébb diadalmul tekintendi annak szerencsés létesítését. Ezek után mellözve némely elvont érdekű tárgyak említését, folytatólag megnyitott az érintett javaslat fölötti tárgyalás. Több szónok halatá magát erélyes és kimerítő értekezésekben. Ellen nyilatkoztak: Hamilton, Goring, Ashley lord Bernard I. és Bright; mellette hangos tetszés közt Ellice, Goulbourn kincstári kancellár, W. Clay, J. Casthope, Jocelin, Manners I., Ruterford és Smythe. Majd Macaulay volt hadminister lépett föl a' kezde: „Sir! én a' javaslat másodsori felolvasatására szavazok. Miért? ugy hiszem legjobban bezonyítom az által, ha a' mondásokat és okokat, mellyek ön és javaslata ellen tétetvék, szigorú birálat alá veszem. A' javaslat ellenzéke, miként felfogám, három részre oszlik; az egyik nem ellenzi a' maynoothi egyetem gyamolítatására ajánlandó pénzsegélyt, de annak a' mostaninál emellett összegét igen; a' másik rész minden néven nevezendő pénzajánlatnak ellenese, melly a' kizűzött czélra fordítatnék, mert szerintök a' parlamentnek nincs joga olly vallásfelekezet gyamolítására pénzt ajánlani határozatkép, melly az ő hitelve szerint tévelygők va ll a s a; a' harmadik rész kijelenti, mikép neki mindegy, a' kár igaz, akár tévelygő a' katolicusok vallása, e' légg az, hogy ők nem adományoztathatnak, mivel eddig illynemű szerződéseknek ők magok is ellenesei voltak. Ezek a' szabadelvűség pártvezetei. Mi az elsőket illeti, csudálkozik szónok, hogy ezen házban és a' felvilágosodott Brittországban lehet ember, ki ezen kérdést csupán a' 9000 és a' 26,000 ft. str. különbségből veszi, s innét tárgyalja. Szónok felfogja az erélyes prot. ha az a' római egyház minden adományozási igényeinek ellenmond; szintazon hitsorsosát nem értheti akkor, midőn mondja: „Daczára a' római egyház tévelygésének kész vagyok vallása gyamolítására erszényt nyitni és segélyt nyujtani, de ezen segélyen alamizsnai bélyeg legyen, mellyet, miként nekem adni, ugy neki elfogadni szégyenítő legyen; szertartásai annyira babonások, hogy ezek ünneplésére egy piszkos kápolnát számukra kitesz-títhetnek, hittanaik eszélytelenek ugyan, de mégis mind az azok tanittatására is szükségök van, adok professort, kinek fáradsági jutalma azonban ne legyen nagyobb istállóm szolgáljaénál.“ Szónok illy protestant nem ért meg, mert ezek a' maynoothi egyetem nem tudományos, hanem egyenesen kolduló intézetnek veszik azon gazdálkodási aljas szempontból, hogy az abban fáradságosan működő tanító ne kerüljön neki többbe, mint egy közkatona, s az oda öszszgyűlendő tanuló szabad ifjak bujjanak össze, mint ölban a' malaczkok! (halljuk, oh, oh!) kérdi most szónok: van e' aljasitobb, mint a' 9000 és 26000 közti különbségből okoskodni a' kérdés fölött? Ha elgondolom, mond szónok, minő dús jótéteményekkel árasztatvák el egyetemeinkben a' vallás és tudományok; ha elgondolok a' paloták hosszú utcáira, a' méltóságos zárdáépületekre, a' jól mivelt kertekre, a' kápolnákra, bájjal hangzó orgonáik, fenéséges oltárképek és színezett ablaküvegekkel s nem feledem továbbá el nagyszerű hallgatótermeiket, könyvtáraikat, museumaikat, fejdelmi kényelemmel ellátott lakszobáikat s inasi kamráikat is, mellyek most is csinosabbak a' maynoothi professorok lakszobájainál, kikre pedig egy Irland népségének testi lelki mivelődése vár; ha tovább a' tágas gyűléstermekre s kellemes parkokra gondolok vissza, az istállókra, szóval mindenre, mi például oxfordi és cambridgei egyetemünknel szemléhető, hol jól ellátott konyhák és pinczék, gazdag ékességű ezüst edények vannak a' a' fényes asztalon fűszeres étkek gözölgének a' hétköznapot is ünneppé varázsolva s ha ezen visszagondolásomban a' csalhatlan hisztória eszembe juttatja, mikép azok, kiktől ezeket nyertük, vagy elkoboztuk, mind katolicusok voltak, övéik e' nagyszerű alapítványok, e' fény és bőség s

fülembe sugja III. György, VI. Henrik, Anjou Margit, William, de Wickham, Chicheley érsek és Wolsey bibornok mint kath. alapítók neveit; legott eszembe jut az is: mit és mennyit vevénk mi Angliában és Irlandban a' katholicusoktól; 's ha most a' szegény maynoothi egyetem duledező mohos romjaira pillantok, melly könyezve vár simító emberkezre, 's a' nagylelkű angolok rontó bádokkal készülnék ellene, valóban szegény és gyalázat vére szökik arczomba a' protestantismus miatt (halljuk) 'stb. Ezután második elvére terjeszkedik szónok 's tagadja, hogy a' kath. vallás tévelygő vallás lenne 's a' parlament tulterjeszkedik hatalma korlátin, midőn dogmák feszegetésibe boesátkozik; egyébiránt a' prot. tanok is eretnekekül tartatnak; itten tehát a' vád el van enyészte. A' 3dik rész nézeteire nézve, miután azokat szónok nyomos okokkal megezőfoltaknak állítá, emlité: mikép Irlandnak most 8 millió lakosa van, kik közül 800 ezer protestans 12 praelatus vezérlete alatt, kiknek évi jövedelmek 700 ezer font sterling. A' presbyterianusok is nevezetes pénzsegélyt huznak a' statustól éjszakai Irlandban 's de a' népségnek tehát katholikus, ámde ezek a' legszegényebbek, öneltartásukra is tehetetlenek, papjaik ekkép magokra hagyatvák, mert a' római egyház jószágait a' forradalom a' protestans egyház gazdagságára fordítá; vajjon türhetni é ezt tovább is nyugodt lélekkel? Nem! ezt szónok isten-elleni véteknek tartja 'stb. Több szónok, 's köztük Peelnek is férfias nyilatkozata után a' tárgy szavazásra boesátatott. A' másodszori felolvasás mellett 326, ellene 176 szavazott, többség 147. Ezen eredvény tetszést és bámulást szüel, mert a' győzelem a' sokszoros elágzások miatt az utolsó perczig kétes maradt. 193 vigh szavazott a' ministerséggel és 31 ellene, így, a' kormány ellen saját pártjából 145-en szavaztak. Ezen eredvényből láthatni, hogy Peel a' vighiek nélkül megbukik, mert pártja a' toryk, két részre osztottak, a' mellette maradt rész 15 taggal erősebb, a' töle elválnál. Ezen szavazat egy uttal erős re-

ményre jogosítá az illetőket a' bill teljes elfogadtatása 's a' ministerium megmaradása iránt.

Franciaország.

Apr. 13án végzé be a' pairkamra a' gyarmati négerekre 's ezek tulajdonosira vonatkozó törvény feletti tárgyalást 's a' javaslatot több módosítás mellett 108 szóval 56 ellen elfogadá. Ezután a' büntetési módokról tett javaslatok tárgyalattak, mellyek kevés kivétellel el is fogadtattak. Ha t. i. a' felszabadult néger volt ura ellen vétkezik, büntetése kétszeres, mint lenne akkor, ha azon bántalommal mást, ki vele olly viszonyban nem álla, illetett volt. A' tulajdonosak vétségei rabszolgáik ellen, ha t. i. ezeket kiszabott időn túl dolgoztatják, akár vallási oktatás-vételben, akár vallási kötelességek teljesítésében akadályoztatják, külön fokozatu pénzbírsággal sújtatnak, melly büntetés visszaesés esetén kettőzöttetik, sőt börtönnel is fenytethetik; ha nem szolgáltatja ki a' tulajdonos négerének a' leirt mennyiségű 's minőségű táplálékot vagy ruházatot, pénz- vagy rabszággal fog fenytetni, valamint akkor is, ha a' vele éreztetett bánásmód a' körülírt fenytéki rendszabályon túl terjeszkedik; melly bánásmód ha ollyan lesz, hogy a' szolgának általa vagy halál vagy 20 napon túli munkatehetlenség okoztatik, akkor a' közönséges büntető-törvény rendelkezései használandók a' vétkes elítélésében. A' pénzbüntetés minimuma 15, maximuma 1000 frank; a' fogsággali büntetés pedig 3 naptól 5 esztendőig terjedhető. Melly törvényeknek hogy kellő hatásuk legyen, a' törvényszékek akkép rendeztetnek, hogy 4 királyi tanácsos mellé mindíg a' gyarmat nevezetesb polgárai közül 3 ülnök lesz esatlandó, kik egyenlő szavazattal ruháztatnak fel az előbbiekkal a' följelentett bűnvádi esetekben ítélhetés végett. — A' párisi erősítvények fölfegyverzetése ellen benyújtott kérelmezési aláírások végett a' nemzetország némelly tagjai, kik t. i. neveiket a' petícionak aláírták, fenytőszék elibe idéztettek, számra 35-en, Ledru-Rollin, és Joly kö-

vetkamrai tagok védelmezőkül léptek fel. Ezen eljárást a' National egy cikkében közli 's leírja a' párbeszedet, melly a' vallató elnök 's egy vádolt nemzet-örsegi tiszt közt folyt. Elnök: Ön tudja uram! miért hivatott ide. Bár önöknek a' törvény kérelmezésijogot biztosít, ezen jog használatával sérték még isa' rangjokhoz tapadt szabályokat, minthogya', francia nemzetörsegi hivatalnok' ezimet is neveik után függeszték. Tiszt: Uram! én ezen ezimet polgártársaim bizodalmból nyerém, 's jogom van azt minden alkalommal nevemmel kapcsolatban kiírni. Elnök: Az 1831. mart. 22ki törvény 150 cikke tiltja a' nemzetörsegi tagjainak az akár status- akár hatósági dolgokba avatkozást. Tiszt: Uram! én ezen törvényt tudom, de tudom azt is, hogy a' nemzetörsegi collectív eszme, melly több polgárnak rendszeresített egyesülését képezi; 's mint illyen az érintett törvény ellen nem esleketik; én azonban csak mint egyes polgár 's nem mint nemzetörsegi írtam alá nevetem. Elnök: Még folyvást irat é ön illyenmü petíciókat alá tisztársai által, és szolgálat é alkalmat ezen aláíráásra olly egyedekeknek is, kik a' nemzetörsegi nem tagjai? Tiszt: A' nevezett petícionak több példánya van letéve nálam aláíratás végett, mellyeket mind azoknak szíves vagyok átnyújtani, kik magokat a' mondott célra jelentik. Egy tanácsbeli: Ha ön tudta volna, hogy ezen aláíratás által törvényellenest eslekeszik, vagy nyugtalanságokat okozand, így vala é eslekvendő akkor is? Tiszt: Tudtam, hogy a' charta, melly önök szerint isa' polgárkatonaság védelme alatt áll, minden polgárnak megadá a' petíciójogot, midőn tehát ezt gyakorlám, a' törvény korlátin belül maradtam. A' mi ön kérdésének rejtett értelmét illeti, megenged ön, ha reá mit sem felelek, mert annak célzását nem fogám fel. A' National szerint hasonló kérdések fognak a' többi megidézethez is intézteni, 's azért ezeket hasonló okos és következetes feleletekre készíti elő. Az eddig megidézettek 's kihallgatottak közül 30 hivatalától két hónapra felfüggesztettek.

37dik szám.

ÉRTESÍTŐ.

1845.

† A' **tordai sósfürdői** részvényes társaság tisztelettel kívánja értesíteni a' t. cz. közönséget, hogy a' tordai hideg és meleg sósfürdők f. évi június 15ő napjától kezdve, közhasználatra, mindennemü kényelemmel ellátva, meg fognak nyitattani. Az eddigi tükörfürdők mellé újak építettek; nök számára külön épített lakszobák, vendéglő, társalgási csarnok; szekerek és lovak számára szín és istállók minden lehető kényelemmel kínálkoznak.

Miután a' természetvizsgáló társulat a' tordai gyógyfürdők különös gyógyerejét egyhangulag kimondotta, Tordán tartott mult évi részletes ülésében; 's másfelől minden kitelhető kényelemről gondoskodva van, reményli az említett társulat, hogy a' t. cz. közönség részéről mindazok, kik a' sósfürdők használatát megkísérlelendik, kényelem és egészség tekintetében megelégedve fognak köréből távozni. Szállások iránti rendelkezést is bérmentes levelek által készséggel fogad a' társulat. Tordán 1845. apr. 20kán.

† **Önkéntes árverés.** Nehai nm. özvegy Schneller tábornoknő, született Daróczy Anna asszonyság örökösait illető következő javak szabad kézből nyilvános árverés útján folyó 1845. majus hó alább kitett napjaiban tolnamegyei Paks mezővárosban az örökösök által örök joggal elfognak adadni: jelesen

- a) majus 24. a' paksi curialis lakház, és szőlő 2 prézházal.
- b) — 26. a' paksi többi allodialis birtokrész, szőlődézma és 6kis háza jobbágy.
- c) — 27. tolnamegyebeli udi és borjádi 690 hold birtokrész tartozvényaival.
- d) — 28. fejérmegyei pötölei és dádi pusztákban részirtokok.
- e) — 29. tolnamegyei gerjeni és duna-szent-györgyi birtokrészek.

Venni kívánók szükséges készpénz, vagy tőkéletes biztosítékkal ellátva ezennel hivatalosak azon megjegyzéssel, hogy nehai Daróczy József örökösai által az udi és bojárjai birtok egy részére nézve a' hirlapok útján tett ovsának, miután az érintett Daróczy Józsefféle rész örök áron van szereve, 's iránta jelenleg pör nem foly, ezen nyilványosan ellenmondatik. 3—3

Hirdetvény.

Sz. kir. Nagybánya városa tanácsa részéről ezennel közzé tétetik: hogy a' fekete sas című belső vagyis piaci vendégfogadója; továbbá az arany szarvas című és borpataki külső vendégfogadói és a' borpataki sörház f. évi november 10 napjától kezdve, hat egymásután következő évre, újabban bérbe adandók levén; ezeknek árverés útján bérbe adására f. évi június 2dik napja tűzetett ki. — Továbbá ugyacsak ezen sz. kir. városnak felső ujfalusi, lenárdfalusi, és alsó-ujfalusi koresmái, fűrészmalma, 's végre az úgynevezett nagy, közös, és szaszári liztelőmalmai f. évi november 15ő napjától kezdve, három egymásután következő esztendőre hasonlókép bérbe adandók levén, az e' felett tartandó árverés határnapjaul f. é. august. 2ka tűzetett ki.

A' bérleti kívánók tehát a' fen kitett határnapokon, szükséges bánatpénzzel ellátva a' város gazdasági hivatalánál megjelenésre, hol a' bérleti feltételek is min-

denkor megtekinthetők, ezennel felszólítatnak. 1—3

Hirdetés.

Ezennel közhírré tétetik; hogy a' nm. m. k. udv. kincstár f. é. sz. Györgyhava 16. 13677. sz. alatt kelt rendeleténél fogva a' kir. duna-és tizza-méresi intézetek számára 1845. évi pünkösthavától az 1846. szinte pünkösthaváig szükséges író- és festőszerek, ugymint: mindenféle finom rajzó- és írópapír, különféle finom angol és francia festékek, chinai barna festék, ecsetek, íróórnok, acéltollak 's at. kiállításra, ár-és önkéntes útján a' legkevesbet kívánónak átengedtetik. A' szerződni kívánók f. é. pünkösthava 8án reggeli 9 óraig a' m. k. építési főigazgatóság épületében megjelenésre meghivatnak, hol addig is a' szerződési feltételek és a' kiállítandó szerek példányai a' hivatalos órákon naponkint megtekinthetők. A' m. k. építési főigazgatóság által Budán sz. Györgyhava 23. 1845. 3—3

Hirdetvény.

A' nm. m. kir. udv. kincstár kegyes rendelkezéssel közhírré tétetik: Kalocsa érseki mezővárosában az uradalom által adni szokott kősebor-méréshez köttetett vendéglői haszonvétel, mellybe a' zsidók étellel is ellátatnak, 1845. évi június hó 4én Kalocsán az igazgató hivatal irodájában, reggeli szokott órákban, árverési uton a' többet igézőnek, három egymást követő évre, ugymint 1846. évi october hónap 14ő napjától kezdve 1848. évi september hónap utolsó napjáig haszonbérbe fog adni; a' helybenhagyás joga a' nm. m. k. udv. kincstárnak fentartatván. Mellyre a' bérleti szándékozók, 5 p. ft bánatpénzzel ellátva, illendően meghivatnak. 3—3

Hirdetvény.

A' szigetih és huszthi k. kincstári uradalmi tisztséghez tartozó kir. haszonvételekre ugyanazon napa hirdettetvén az árverés, ennél fogva a' huszthi kir. haszonvételekre, nem mint már hirdettetett f. évi majus 5kén, hanem 9kén fog tartatni. — Melly napra mindazok, kik részt venni szándékoznak, bánatpénzzel megjelendők ezennel meghivatnak, a' körülményes feltételek eleve, Huszthon az uradalmi gazdálkodó tisztségnél, nemkülönben Budán a' m. k. udv. kincstári számvevő hivatalnál is mindenkor megtekinthetők. 3—3

Hirdetvény.

A' nm. m. k. udv. kincstár rendelkezése következtében ezennel közhírrététetik: hogy a' felsége a' bácsi k. Ferenczesatornánál a' verbászi állomáson egy pénztárnokot, a' zombori esatornai igazgatóságnál pedig egy írnoct legkegyelmesebben rendesíteni méltóztatván — kik ezen hivatalokért folyamodni kívánnak, ebbeli kellelő ellátott folyamodványaikat legfelebb

1845ik évi majus hó végeig a' nm. m. k. udv. kincstárnak benyújtani 's azokban magokat kiképezéseik, ugy eddig tett szolgálataik 's az e' tájban divatozó nyelvekbeni járatásigok iránt igazolni tartoznak.

Az érintett hivatalokkal következő esztendei járandóságok vannak összekészítve: a) verbászi pénztárnoki hivatalnál a' napi-díjak 11dik osztálya és tisztikar mellett 400ftnyi fizetés és 24ftnyi irományi öszveg pengőben; továbbá termeszterményekben 10poz. mérő készrebuza 72 mázsa széna, 2 öl őszi- 's 2 öl tavaszi szalma és 16 öl tüzelőfa; ellenben az igazgatósági irnoksággal a' napidíjak 12 osztálya mellett 200 p. ftnyi fizetés, 60 p. ftnyi lakbér, továbbá termeszterményekben 18poz. mérő készrebuza, és 4 öl tüzelőfa. — A' pénztárnok 400ftnyi cautiot azonnal letenni köteles. 3—3

Hirdetés.

A' nagyváradi k. kamrai uradalom részéről f. évi majus hó 8án tartandó nyilvános árverés útján következő haszonvételek ugymint: 1) Várad-Váralja városában a' Peczén innen gyakorolható szabad koresmáltatási jog. 2) Ugyanott a' laporti liztelő-malom. 3) A' mészárszék, mészáros lakbellel egyetemben, és 4) a' várbán levő uradalmi pince f. évi november 10ől három egymásután következő évre a' többet igézőnek haszonbérbe fognak adatni. Bérleti szándékozók az 15ő bérleti tárgyra nézve: 140 ft; a' 2ikra: 180 ft; a' 3ikra: 100 ft; a' 4ikre pedig 12 ft pengő pénzbeli bánatpénzzel ellátva — a' fen kitett nap délelőtti óráin Várad-Velenczén a' k. kincstári kermányzó ügyvédi hivatal irodájában tartandó nyilvános árverésre ezennel hivatalosak, hol a' szerződési feltételek eleve is megtekinthetők. Budán a' prilis 23án 1845. 3—3

Gabonaár váltó garasban, Pesten pesti, egyellütt pozs. mérőt értve.

	Tisztában.	Készre.	Rozs.	Arpa.	Zab.	Ku korica.
Pesten, maj. 2. (pesti m.)	124-145	90-106	84-88	— 77	60-66	90-95
Szegeden, apr. 25. (poz. m.)	— 63	— 50	— 50	— 45	— 50	— 50
Komáromban, „ 15. „ „	— 99	— 67	—	— 52	—	—
Győrött, „ 14. „ „	— 82	—	— 67	— 48	— 44	— 61
Mosonyban, „ 21. „ „	85-125	—	72-80	40-54	46-50	60-78
N. Szombatban, „ 25. „ „	105-110	—	72-74	54-55	42-44	—
Pozsonyban, „ 29. „ „	90-114	—	67-75	50-54	47-50	— 70
Miskolcon, „ 26. „ „	75-85	63-70	63-65	45-55	35-40	50-60